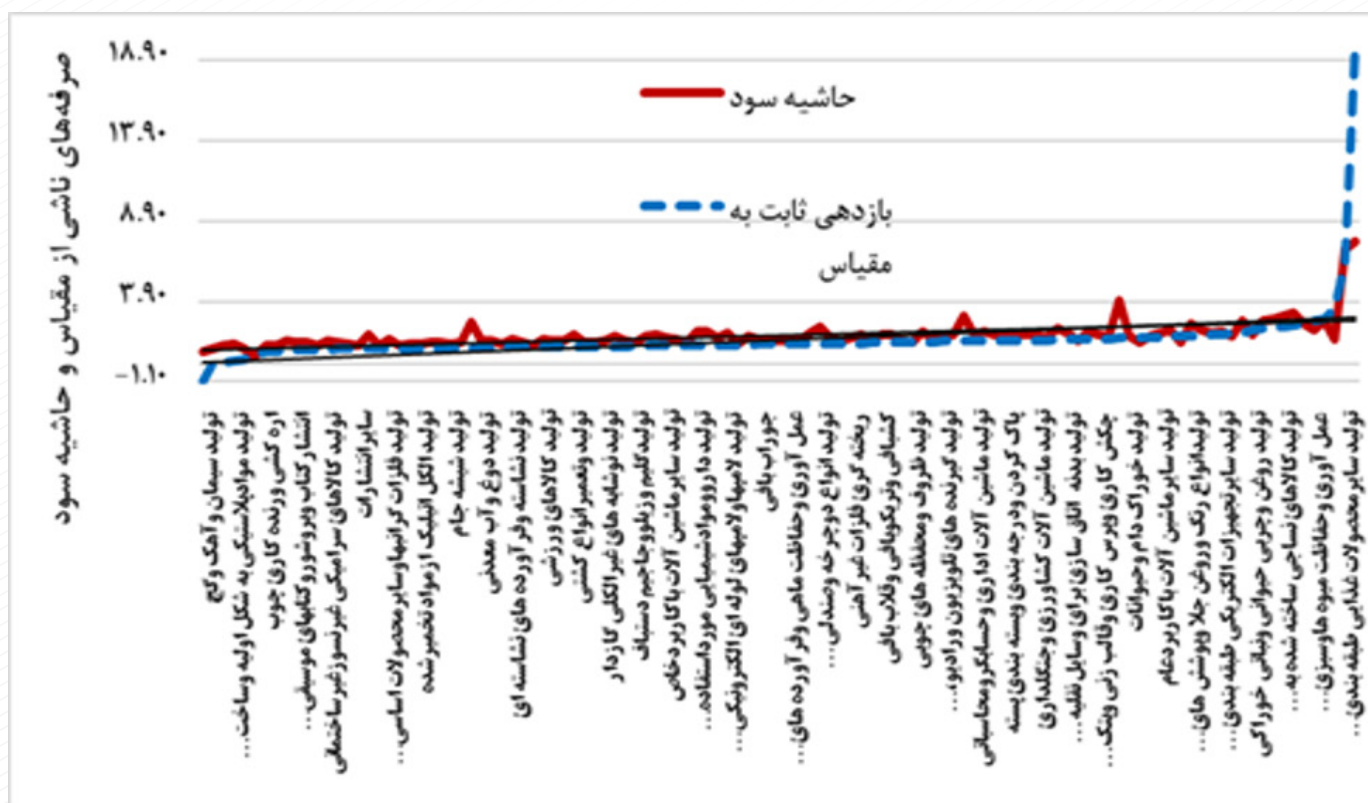

توضیح اجمالی:

بر اساس نظریه‌های اقتصادی صرفه‌های ناشی از مقیاس به معنای کاهش هزینه‌های تولید به ازای هر واحد محصول با افزایش حجم تولید است. این پدیده به دلیل عواملی مانند تقسیم هزینه‌های ثابت بر تعداد واحدهای تولید بیشتر، استفاده بهینه از تجهیزات و نیروی کار متخصص و بهبود فرآیندهای تولید رخ می‌دهد. همچنین **مزایای صرفه‌های ناشی از مقیاس: کاهش هزینه‌های تولید؛ افزایش بهره‌وری؛ بهبود کیفیت محصولات و توانایی رقابت در بازارهای جهانی از طریق کاهش قیمت تمام شده** می‌باشد. برای بررسی وضعیت صرفه‌های مقیاس در صنایع ایران از اطلاعات دوره زمانی ۹۹-۱۳۹۵ و شامل ۱۱۲ کد چهاررقمی ISIC از طرح کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر مرکز آمار ایران استفاده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده:

۱. از ۱۱۲ رشته فعالیت با کد ۴ رقمی، ۷۷ درصد رشته فعالیت‌های صنعتی بازدهی نسبت به مقیاس بزرگتر از یک دارند. بنابراین در این صنایع با افزایش دو برابری تولید می‌توان هزینه‌های تولید را کاهش داد. از جمله این صنایع تولید انواع رنگ و روغن جلا و پوشش‌های مشابه؛ تولید دوچرخه و صندلی چرخدار معلولین؛ ساخت تجهیزات پرتودهی، الکتروپزشکی و الکترودرمانی؛ تولید مالتا و ماءالشعیر؛ تولید ظروف و محفظه‌های چوبی؛ تولید پارچه‌های کشاف و قلاب بافی؛ ساخت کالاهای مصرفی الکترونیکی؛ تولید فرآورده‌های کوره کک‌پزی و تولید بدنه (اتاق) وسایل نقلیه موتوری و ساخت تریلر و نیم تریلر می‌باشند.

۲. ۲۳ درصد صنایع شامل ۲۶ صنعت (یا رشته فعالیت کد ۴ رقمی آیسیک) از صرفه‌های ناشی از مقیاس برخوردار نیستند و عددی کمتر از یک دارند. از جمله صنایع تولید سایرپمپ‌ها، کمپرسورها، شیرها و سوپاپ‌ها؛ تولید تجهیزات بالابرو و جابجاکنده؛ تولید نوشابه‌های بدون الکل، آب معدنی و سایر آب‌های پرشده در بطری؛ تولید سایر ماشین‌آلات با کاربرد خاص و تولید ماشین‌آلات استخراج معدن و ساختمان).

۳. از ۱۱۲ رشته فعالیت با کد ۴ رقمی تنها ۱۰ درصد صنایع، قیمت کمتر یا مساوی هزینه نهایی تعیین کرده‌اند و رفتاری رقابتی داشته‌اند. از جمله صنایع تولید ماشین‌آلات استخراج معدن و ساختمان؛ تولید سایر پمپ‌ها، کمپرسورها، شیرها و سوپاپ‌ها؛ تولید سایر ماشین‌آلات با کاربرد خاص؛ تولید مواد ساختمانی از خاک رس؛ تولید پوشاک، به جز پوشاک از پوست خردار؛ تولید نوشابه‌های بدون الکل، آب معدنی و سایر آب‌های پر شده در بطری؛ تولید قطعات و لوازم الحاقی وسایل نقلیه موتوری؛ تولید کالاهای نساجی آماده- به جز پوشاک؛ تولید کالاهای از بتن و سیمان و گچ؛ آماده‌سازی و ریسندگی الیاف نساجی؛ کشباف و قلاب‌بافی و ساخت کالاهای مصرفی الکترونیکی).

۴. جزئیات نتایج در نمودار که در محور افقی نام صنایع (رشته فعالیت) در سطح کدهای ۴ رقمی آیسیک و در محور عمودی اندازه برآوردی صرفه‌های ناشی از مقیاس و اندازه حاشیه سود بنگاه‌ها برای رشته فعالیت ۴ رقمی آیسیک آمده است. انطباق تقریبی دو نمودار دلالت بر آن دارد که هر چه صرفه‌های ناشی از مقیاس افزایش پیدا می‌کند حاشیه سود صنایع هم افزایش دارد. به عبارت دیگر در صنایع ایران صرفه‌های ناشی از مقیاس به بهای کاهش رقابت یا افزایش درجه انحصار و کاهش رفاه مصرف‌کننده است.

۵. کشورهای مختلف برای بهره‌مندی از صرفه‌های ناشی از مقیاس و رقابت سیاست‌ها و اقدامات زیر را در دستور کار قرار داده‌اند:

- **ژاپن:** با ایجاد کنسرسیوم‌های صنعتی بزرگ (کایزن)؛
- **کره جنوبی:** با حمایت دولت از صنایع خاص، ایجاد خوشه‌های صنعتی و سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه؛
- **چین:** ایجاد مناطق اقتصادی ویژه؛
- **آلمان:** با تمرکز بر مهندسی و تولید محصولات با کیفیت بالا؛
- **فرانسه:** با حمایت از صنایع بزرگ و ایجاد خوشه‌های صنعتی؛
- **کشورهای اسکاندیناوی:** با تمرکز محیط زیست و اقتصاد دانش‌بنیان؛
- **ایالات متحده:** با حمایت از نوآوری و ایجاد شرکت‌های بزرگ چندملیتی؛
- **کانادا:** با تمرکز بر منابع طبیعی و صنایع مرتبط با آن.

نکات کلیدی:

در ایران همانند بسیاری از کشورهای مختلف جهان آنچنان که گفته شد برای بهره‌مندی از صرفه‌های ناشی از مقیاس سیاست‌هایی مانند حمایت از صادرات غیرنفتی؛ حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی؛ ترویج خوشه‌های صنعتی؛ حمایت از انتقال فناوری با ایجاد مرکز توسعه فناوری؛ حمایت از تحقیق و توسعه؛ حمایت از توسعه زیرساخت‌ها و سایر اقدامات به اجرا درآمده است. اما همچنان علی‌رغم برخورداری برخی از صنایع از منافع صرفه‌های ناشی از مقیاس، صنعت کشور به توسعه نرسیده است. به نظر می‌رسد علت را باید در عدم پایداری قوانین و تنظیم مقررات هوشمند، تحریم‌ها (که ایجاد انحصار می‌کند)، عدم برخورداری از رقابت وارداتی، هوشمند نبودن حمایت‌ها جستجو نمود. بنابراین صنعت کشور نیازمند استقرار نهادهای مدیریتی و قانونی است که سیاست‌گذاری بلندمدت داشته باشد.

